

זמירות למוצאי שבת

מנהג הזמירות במוצאי שבת

מנהג ישראל לשיר זמירות במוצאי שבת הובא בבית יוסף (סי' ש) בשם שבולי הלקט (סי' קכט), וז"ל: נהגו לומר פיוטים וזמירות ללוות השבת כדרך שמלוין את המלך בכניסתו וביציאתו. ע"כ. ובאמת הוא מנהג קדום, והובא כבר בסידור רש"י (סי' תקלד) וז"ל: ומה שאומרים זמירות במוצאי שבת, מנהג יפה וכשר הוא, דומה לבני מדינה המלוים להוצאת המלך בקולות וכינורות ונבלים, כך ישראל מלוים ליציאת שבת המלכה בשמחה ובשירים. כך נזרקה מפי רבי יוסף טוב עלם. ע"כ. וכן הובאו דברים אלו במחזור ויטרי (סי' קט), ובאמת הובאו שם (סי' רג-כה) פיוטים רבים למוצאי שבת הנקראים 'הבדלות', והרבה מהפיוטים המפורסמים הם פיוטים קדומים שמקורם ממחזור ויטרי.

כמו כן הובא מנהג זה בדברי רבים מרבותינו הראשונים וקלסוהו, באור זרוע (ח"ב סי' צה) כתב: ראיתי בתשובת הגאונים וכמדומה אני שהיתה תשובת רבינו יוסף טוב עלם זצ"ל ששאל על מה שאנו נוהגין במלכותינו בארץ כנען לומר הבדלות ופיוטים שנתפייטו מאליהו ז"ל במוצאי שבת, אם המנהג כשר ואם לאו, והשיב דודאי מנהג נכון וכשר הוא שמכבדין את השבת ביציאתה, כבני אדם המלוים את המלך. ושוב מצאתי כתוב בשם רבינו תם שהיה אומר שמצא בהגדה משל לכלה שמלוים אותה בזמירות ושירות, ושבת נקראת מלכה וכלה. ע"כ. וכן הובא בריקאנטי (סי' קלז). ובפירוש הסידור מרבו של הרמב"ן רבי יהודה ב"ר יקר (מערכת מוצ"ש) כתב: יום שבת היא ככלה שנישאת בשבת, שאם יניחה בני החופה במוצאי שבת יהיה לה עגמת נפש, לפיכך באים כולם ומשוררין לפניו במוצאי שבת. ע"כ. וכן כתבו עוד כמה מהראשונים. ובספר סדר היום (סדר מוצאי שבת) כתב: אחר שהשלים סדרו יאמר פזמון אחר, והוא מענין ביאת משיחנו או מענין מבדיל בין קודש לחול, והוא ענין שמחה ללוות את השבת.

ובשל"ה (מס' שבת נר מצוה אות נד) כתב בשם תולעת יעקב (מוצאי שבת אות כא) וז"ל: מה שמוסיפין מחול אל הקודש במוצאי שבת, להורות ולהראות שאין רוצין ביציאת האושפיזא הקדוש מביניהם, וקשה עליהם מאד פרידתו, ולפיכך מעכבין אותו, ומרוב חבתם בו מלוין אותו בשירות ותשבחות, כענין 'ואשלחך בשמחה ובשירים' (בראשית לא כז). והכי אתמר במדרש, משל לכלה ומלכה שמלוין אותן בשירות ותשבחות, וכבר רמזנו למעלה (אות י) סוד השבת הנקרא כלה ומלכה.